

ENIGMA. D'UNS POSSIBLES ENTERRAMENTS AL VOLTANT DE LA TORRE DELS ESCIPIONS

Joan Vives Milà

Resum: Història oral d'una troballa fortuïta als voltants de la Torre dels Escipions. Quan es treballava al Mas Rabassa, vora la Torre, llaurant i fent clots per plantar-hi garrofers es trobà un registre o llosa de roca que tapava i protegia una cavitat que podria correspondre a un enterrament, mausoleu o hipogeu. La història, passada als començaments del segle XX, es va ocultar per por a les expropiacions de terres. Amb el pas dels anys l'«enigma» no es vol oblidar.

Paraules clau: Torre dels Escipions, enterraments romans, prospeccions, Mas Rabassa.

Abstract: Oral story of a fortuitous find in the vicinity of the Scipio Tower. When working on Mas Rabassa, near the Tower, plowing and digging holes to plant carob trees, a log or slab of rock was found that covered and protected a cavity that could correspond to a burial, mausoleum or hypogeum. History, passed at the beginning of the XX century, was hidden for fear of land expropriations. Over the years, the enigma has not been forgotten.

Keywords: Torre dels Escipions, Roman burials, prospecting, Mas Rabassa.

Fa quaranta-sis anys que un grup de joves d'Altafulla ens associàrem al Grup de Recerques de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense, i d'aquí va néixer el Centre d'Estudis d'Altafulla. Es va considerar que era important el fet de parlar amb la gent gran de la vila i recollir els seus records i vivències, perquè fent-ho es podria aprofitar part de la història popular, i, de no fer-ho, es quedaria en l'oblit.

Però han passat els anys i, els que érem joves aleshores, ara ja som vells, i és això el que m'anima a deixar un dels records, recollit del meu avi Vives que ho visqué i que el titulo *Enigma*.

Era —data no exacta però molt aproximada— sobre els anys que van del 1900 al 1910, quan en l'extens Mas Rabassa, del terme municipal de Tamarit (actualment de

Tarragona), es desarmava algun tros de muntanya per fer-la cultivable, i es trencava la prima capa superficial de roca viva usant dinamita a fi i efecte de trobar a sota el que se'n diu tapassot, i plantar-hi garrofers, arbres molt forts que arrenen bé en aquest terreny. En un d'aquests treballs, després de la corresponent explosió, s'adonaren que no tan sols es va trencar la roca de la superfície sinó que també s'havia enfonsat el subsòl; i en observar, els treballadors, el que havia passat, veieren amb sorpresa què hi havia al fons del forat: una mina i també un sarcòfag finament treballat, corresponent, segurament, a un enterrament romà.

Els treballs es varen parar i la troballa va ésser ben observada pels treballadors d'aquell lloc: el Seriol, veí de la Riera de Gaià que treballava la pedra, també hi havia el meu avi i, entre algun altre més, també hi era present un nen jovenet que pasturava unes cabres.

La cosa es va comunicar a l'amo de la finca, que després de veure-ho va reunir els pocs que ho van descobrir i que ho havien vist i els va demanar que juressin que no ho dirien, perquè, si es feia públic possiblement se li expropiaria aquell lloc i, segons ell, perdria el terreny i les garrofes, cosa que varen fer sense cap problema, doncs, en aquell temps, poc valoraven un enterrament tan antic, i també els hi anava el jornal, molt necessari. Es tapà aquell clot, s'hi plantà un garrofer, la cosa va quedar silenciada i resolta.

Però el temps passà i aquell amo va finir i els que havien fet aquella feina el sobrevisqueren i, és clar, en haver mort i passats uns quants anys, havent-se silenciats el descobriment, es considerà que el jurament imposat havia prescrit. El meu avi ho va explicar a alguna persona, a modo de petita aventura viscuda, sense donar-hi més importància.

En ocasió d'assabentar-me per casualitat, ja als anys 60 del segle XX, de qui era aquell jovenet que en aquell lloc hi pasturava cabres, i que es tractava del veí de Ferran Tomàs Negrié, home popular molt formal acostant-se als 80 anys d'edat, m'hi vaig posar en contacte, corroborant aquesta història. I, en demanar-li si ens podria ensenyar el lloc on havia sigut la troballa, hi accedí molt a gust fent ressaltar el greu que li sabia no poder tornar a contemplar-ho.

Quedem en anar-hi un diumenge a la tarda, en Víctor Simó amb el seu cotxe i el Tomàs; ens plantàrem al lloc de la troballa i en Tomàs ens guià fins on hi creixien dos garrofers, i plantant-se un moment ens va dir: Ara ja fa tants anys que no estic segur de quin garrofer era, però sí que fou l'un o l'altre. El dubte del Tomàs fou poc important ja que tan sols distaven uns quinze metres l'un de l'altre; a més deia que aquesta zona estava del tot minada.

Tenint coneixement del lloc d'aquella casual troballa, ens vàrem animar a anar-hi un petit equip d'aficionats a la radioestèsia: Josep Ramon Pros, Tomàs Rovira Miracle i jo mateix, que marcàvem llocs de venes d'aigua subterrànies, per fer-hi pous, i també podíem marcar llocs soterrats buits.

Al lloc que ens va indicar el Tomàs de Ferran vàrem marcar, amb una certa perplexitat, un buit que mesurava sobre un metre d'amplada i una llargada d'uns 50 metres, diríem que paral·lel a la línia de la costa, d'on en partien tres més en direcció a muntanya, d'una bona llargada, fins que ja perdiem el senyal.

Allí hi férem algunes visites més amb Salvador Gatell amb la intenció de trobar-hi algun vestigi visible, fins i tot fent-hi una petita i dissimulada excavació, però res de res.

En ocasió d'haver conegut l'arqueòleg director del Museu Arqueològic de Tarragona i de la Vil·la Romana d'Els Munts d'Altafulla, Francesc Tarrats, li vaig explicar el que casualment s'havia descobert, i un dia ens hi vàrem traslladar a veure-ho; en observar en aquell lloc la superfície completament trasbalsada pels treballs agrícoles, i no trobar cap vestigi visible i no creure en les demostracions que li feia de la radioestèsia, perquè la ciència no ho creu ni ho descreu, molt amablement em va advertir que en aquestes qüestions hi ha molta fantasia i la qüestió va quedar morta o acabada; en una altra visita que s'hi va fer amb el geòleg Narcís Carulla, per si hi hagués la possibilitat de fer-hi alguna prospecció elèctrica, la conclusió va ser la mateixa; ell va dir els sondejos són molt costosos i..., qüestió acabada, tot silenci.

Tenint en compte les respostes dels tècnics que possiblement tot és fantasia, i no haver-hi possibilitat de sondejos, m'he permès fer les meves observacions sobre aquest cas.

Primer: podem creure fermament que els avis, gent molt formal, sense cap interès en enredar-nos sobre la troballa que casualment feren, deien la veritat. Després, a la Tarragona romana, la gent que hi vivia en aquella època, també es moria com ha estat i serà sempre; en algun lloc o altre els devien enterrar... S'ha trobat alguna necròpolis d'importància? Que jo sàpiga, no.

Respecte al que es digué de la falta de vestigis en aquell lloc, jo n'hi trobo molts, sobretot per la proximitat del monument funerari de la Torre dita dels Escipions: què hi fa ara, sola al costat de l'antiga Via Augusta? I els vestigis de construccions romanes que hi havia a la part de baix i varen ser enderrocades al mateix temps que es feren els treballs abans esmentats per millorar la finca.

Un altre vestigi és on ara se'n diu el bosc de la Marquesa (i que era conegut com Mas d'en Grimau); encara s'hi troben restes de calçada romana que porta fins a la platja Llarga i passa per la platgeta que en deïem Cala de Becs a on hi ha la Roca Plana, que entra dins del mar i que podria haver estat aplanada per la mà de l'home, ja que en aquesta zona la natura no presenta cap formació d'aquesta mena, i podria haver sigut usada com a embarcador en època romana, malgrat que ara estigui coberta per poca alçada d'aigua del mar, ja se sap que el nivell de l'aigua ha pujat i havent passat dos mil anys, hauria estat ben seca i apta per treballar-hi. A dins del mar, a l'alçada de la platja de la Móra (abans també coneguda com Punta de les Barbes) i prop

de la Roca Plana, s'hi descobrí el sarcòfag de marbre exposat al Museu Arqueològic de Tarragona: què hi feia allà?, era producte d'algun naufragi o falsa maniobra? No se sap, però fent servir una mica la imaginació, que tothom en tenim, fa pensar que era destinat a desembarcar dit sarcòfag a l'embarcador de la Roca Plana i d'allà traslladar-lo a la propera necròpolis de la Torre dels Escipions. Tinguem en compte també que a la ciutat de l'imperi romà s'enterrava tant en llocs propers com en llunyans de la ciutat de Roma; per què no podia passar a Tarragona?

Considero que és una llàstima el que no hagi pogut fer-se més per donar llum a aquest enigma pensant que no seria massa costós fer algun estudi i sondeig en aquell lloc, perquè de trobar-se tal com crec que existeix, seria un bon tresor cultural i milloraria molt l'arqueologia de Tarragona.

M'impulsa a relatar aquest fet el d'intentar conservar la memòria històrica popular transmesa de paraula pels avis, i que en aquesta nostra generació ja es podria perdre.

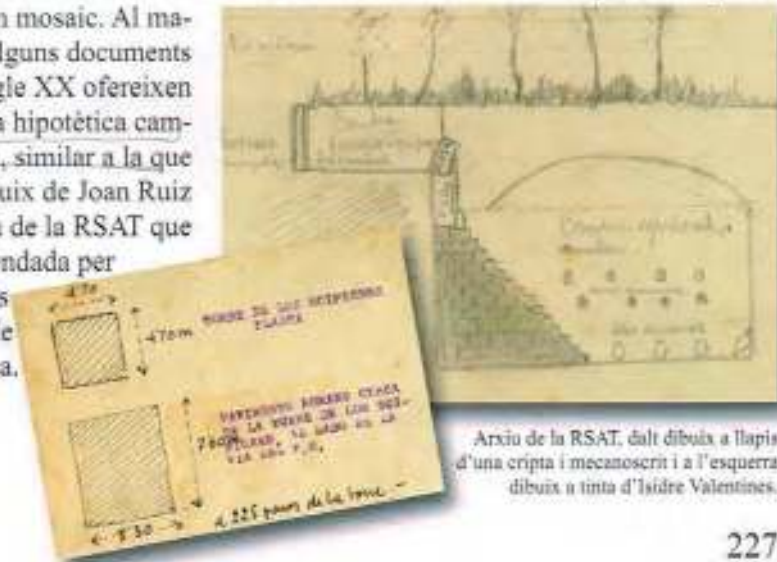
Nota del consell de redacció

Després de la recepció de l'article i havent-lo donat a llegir a un bon coneixedor del territori i de la història local —l'amic Josep Zaragoza Solé, àlies “Vinyets” en el món arqueològic i “Pep Calço” al seu poble del Catllar— va donar la coincidència que ens informà que el seu pare, Salvador Zaragoza Mateu (nascut l'any 1905), estava acompanyant a llaurar i cavar rases en aquells camps de darrere la Torre dels Escipions, acomboiant el seu avi, Roc Zaragoza (nascut vora 1877), i també veieren el registre, gran llosa, que tapava una cavitat. Ells parlaven de gran cub, és a dir, excavació en forma de cripta o soterrani. També explicava el seu pare, Salvador Zaragoza Mateu, que hi havia altres persones, com el nomenat Nicasi de Mas de Cassot, del Monnars. També altra gent s'assabentà de la troballa, com el marmorista de Tarragona, Sr Castelló. L'avi del Josep va anar a la guerra de Cuba i pel que sembla la troballa seria a la dècada del 1910.

Per reforçar aquesta història hem trobat posteriorment una nota a la pàgina 227 de la magnífica *Tarraco. Guia Arqueològica* de la Reial Societat Arqueològica Tarraconenca (2012) on es reproduïxen esquemes de la troballa “amagada” d'inicis del segle XX i que pel seu interès ens atrevim a reproduir.

A L'ENTORN DE LA TORRE

Als voltants de la Torre dels Escipions han estat documentats en diferents èpoques restes antigues que fan verssemblant l'existència d'una vil·la romana que tindria paviments decorats en mosaic. Al mateix temps alguns documents d'inicis de segle XX ofereixen dades sobre una hipotètica cambra subterrània, similar a la que apareix en el dibuix de Joan Ruiz i Porta de l'arxiu de la RSAT que quedaria refrendada per testimonis orals de treballadors de la zona.

Arxiu de la RSAT, dalt dibuix a llapis d'una cripta i mecanoscrit i a l'esquerra dibuix a tinta d'Isidre Valentines.